

P o s u d e k

na diplomovou práci Jakuba Kudlače

Vztah rozumnosti a etických stavů u Aristotela

Autor si zvolil velmi pozoruhodné, přínosné a náročné téma. Přestože Aristotelovu pojetí etiky bylo již věnováno obrovské množství prací, stále se v něm objevují nové a nové problémy, které si vyžadují dalšího zkoumání. Posuzovaná práce je koncipována jako příspěvek k osvětlení jednoho takového problému. Je to problém vztahu racionální a iracionální stránky lidské duše, resp. způsobu, jakým se tyto dvě složky podílejí na lidském jednání.

Již na tomto místě svého posudku mohu konstatovat, že autor splnil svůj úkol velmi kvalitně. Jeho výklad se opírá o důkladnou znalost Aristotelových textů i relevantní odborné literatury. Struktura práce je velmi dobře promyšlená, jednotlivé kapitoly na sebe logicky navazují a autorův výklad ústí v přesvědčivé závěry. K nim patří především zjištění, že článkem spojujícím racionální a iracionální stránku duše (rozum a touhu) je v Aristotelově pojetí uměřenost (*sófróné*), spočívající v abstraktní touze řídit se příkazy rozumu, a že tato ctnost je vlastně nutnou podmínkou pro osvojení si ostatních ctností. Autorův rozbor také odkrývá řadu pozoruhodných, v odborné literatuře dosud málo reflektovaných souvislostí mezi dalšími pojmy, s nimiž Aristotelés ve své etice pracuje (např. pronikavé analýsy pojmů záměrné volby, dovednosti a touhy, nebo vztahů mezi uměním a jednáním). K velkým kladům práce patří i primární čerpání argumentů z Aristotelových textů a jejich následné konfrontování s výsledky současného aristotelského bádání, nepřijímanými bez kritického posouzení. Autor se přitom nezaměřuje jen na Aristotelovy etické spisy, ale přihlíží i k řadě dalších relevantních Stagiritových textů (např. exkursy do Aristotelovy logiky nebo do výkladu o náhodě ze spisu *Fysika*).

K práci mám jen několik drobných připomínek. Při prvních zmínkách o jednotlivých Aristotelových pojmech by bylo vhodné uvádět důsledně (alespoň v závorkách) příslušné řecké výrazy. Na některých místech práce autor takto postupuje (např. na str. 64 při výkladu o uměřenosti), často však takový údaj chybí (např. na str. 25 při výkladu o rozvažování, nebo na str. 49 při výkladu o vědění, rozumnění a moudrosti - zde jsou řecké výrazy uvedeny v nadpisu kapitoly, ale v jiném pořadí). Zvláště bych doporučoval takovou úpravu na dvou místech. Prvním z nich je výklad o třetím druhu (resp. rodu) kvalit z 8. kapitoly *Kategorií*. Překlad řeckých výrazů *pathétikai poiótetes* a *pathé* slovy „afektivní kvality“ a „afekce“ je sice odůvodněný (v tomto smyslu používali slova *affectio* již scholastikové a výrazy *affective qualities* a *affections* se objevují i v anglických překladech uvedené kapitoly *Kategorií*), ale přece jen poněkud vybočuje ze zavedené české terminologie a ze způsobu, jak obvykle překládáme Aristotelovy texty. Dal bych proto přednost Křížovu překladu „trpné kvality“ a „citové vzruchy“ s případnou doplňující vysvětlivkou. Druhým takovým místem, kde by uvedení řeckého výrazu bylo ještě potřebnější, je výklad o obsahu 9. a 10. kapitoly III. knihy spisu *O duši* (str. 59 nn.). Autor se v něm přidržuje Křížova překladu výrazu *orexis* slovem „žádostivost“, ale na jiných místech své práce překládá tento výraz (oprávněně) slovem „touha“. Bylo by zde zapotřebí způsob překladu sjednotit, nebo zdůvodnit nutnost difference.

Na některých místech by bylo možné výklad doplnit poukazem na další relevantní úseky Aristotelových spisů. Tak např. při výkladu Aristotela pojetí počátků (str. 50 nn.) by

bylo vhodné se zmínit o relevantních pasážích z *Druhých analytik* nebo v souvislosti s problematikou uvědomování si času (str. 62) poukázat na 1. kapitolu spisu *O paměti a vzpomínání*.

I po stylistické stránce je mi autorův výklad sympatický, svědčí o mimořádném zaujetí řešenou problematikou, doporučil bych však na řadě míst zvolit spíše neutrální, více objektivní způsob vyjádření, zvláště se vyvarovat méně obvyklých výrazů (to se týká např. výrazů „kvalifikuje adresáta“, „cílesměrnost“, „ohromný důraz“ – stačilo by „velký“, nebo „mimořádný“ – „tvar touhy“, „informovat“ – str. 63, stačilo by „formovat“ – „rekurje“, „digresí“). Na dvou místech (str. 3 a 18) se v textu mluví o charakteru v jednotném čísle, v závorce je však uveden odpovídající řecký výraz v plurálu (*éthé*). Bylo by dobré mluvnická čísla uvést do souladu.

A konečně, citování dlouhé pasáže z díla U. Eca na konci závěru práce vhodně alegoricky ilustruje záhadnost bytostně spojenou s pojmem uměřenosti, ale pro čtenáře může být až příliš překvapivým. Proto bych doporučoval této pasáži „připravit půdu“ krátkým úvodním vysvětlením.

Uvedené připomínky ovšem nic nemění na mém zcela kladném hodnocení posuzované práce. Chápu je spíše jako podněty pro další autorovy texty věnované náročné aristotelské problematice. Velice bych uvítal, kdyby se jí autor i nadále věnoval. Posuzovanou práci doporučuji hodnotit jako výbornou.

V Praze 24. ledna 2007

Doc. PhDr. Milan M r á z , CSc.